

Ключевые слова: комплексное сопровождение детей, нарушения слуха, реабилитация детей с нарушением слуха.

Serbin E. On the issue of comprehensive support for children with hearing loss in the rehabilitation process

In the article the problem of complex support of children with hearing loss in the process of rehabilitation is considered. The need for comprehensive support of children with hearing loss is analyzed, since such disabilities are combined and often combined with a delay in development, including mental development. The need for teamwork for the successful rehabilitation of this category of children is highlighted. The basic concepts and components of comprehensive support for children with hearing loss are defined. In particular, the concept of support, escort method and escort service is disclosed. The components of complex support, in particular psychological, pedagogical, surdopedagogical and medical support are described. The need for early initiation of care for children with hearing loss in the rehabilitation process was noted.

Keywords: complex accompaniment of children, hearing impairment, rehabilitation of children with hearing impairment.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2017 р.
Статтю прийнято до друку 07.11.2017 р.
Рецензент : д.психол.н., проф.Руденко Л.М.

УДК 378.22:376.011.3 – 051(043.5)

Супрун Д.М.

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, РЕФОРМИ, НОВОВВЕДЕННЯ

У статті уточнюється визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти»; подано деякі статистичні дані Організації економічного співробітництва і розвитку та Інституту статистики ЮНЕСКО щодо мобільних міжнародних студентів та іноземних студентів у світі; наведено актуальну статистику мобільності українських студентів за кордоном та іноземних студентів, що навчаються в українських університетах, отриману Центром досліджень суспільства. Вказано на необхідність розвитку викладацької мобільності як складової інтернаціоналізації вищої освіти. Зазначено останні інтернаціоналізаційні тенденції, що спостерігаються в світі; перераховано позитивні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти, а також елементи культури університету, які необхідно розвивати в умовах інтернаціоналізації. У статті розглядаються стан і тенденції професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. Здійснено огляд нормативних документів, що регламентують таку підготовку. Наведено перелік компетентностей, якими повинні володіти психолог по закінченню навчання. Доведено необхідність застосування компетентнісного підходу під час іншомовної підготовки психологів іноземною мовою.

Ключові слова: інтернаціоналізація, вища освіта, мобільні міжнародні студенти, іноземні студенти, Європейська рамка кваліфікацій, Національна рамка кваліфікацій, компетентності.

Говорячи про інтернаціоналізацію української вищої освіти, зокрема, стосовно напрямку професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти, слід підкреслити важливість даного процесу та зазначити, що його можливо забезпечити не лише шляхом зміни нормативних актів. Для цього також необхідні пропозиції від вищих навчальних закладів, міжнародний досвід університетів, який вони зможуть передавати іншим закладам та самі його примножуватимуть. Інтернаціоналізація вищої освіти повинна перестати бути гаслом, а стати повсякденною реальністю.

Серед переваг інтернаціоналізації можна виділити три аспекти.

Перший – це формування зрозумілої для міжнародної спільноти системи вищої освіти, що досягатиметься шляхом інтеграції з європейським простором вищої освіти і дослідницьким простором.

Другий аспект – забезпечення конкурентоздатності українських вищих навчальних закладів. Зазначеного можна досягти підтримуючи міжнародне співробітництво університетів, їх участь у міжнародних проектах та програмах, підвищення якості вищої освіти в середині кожного університету.

Третій – це посилення потенціалу вищих навчальних закладів, підготовка їх до активної участі у міжнародних проектах.

Соціально-економічні та політичні реалії сучасного світу, трансформаційні процеси у вітчизняній системі освіти, вимоги до сучасного фахівця та соціальне замовлення ринку праці спонукають до

перегляду окремих усталених поглядів на цілі та завдання вищої професійної освіти загалом та професійної підготовки спеціальних психологів зокрема. Рівень підготовленості випускника повинен відповідати міжнародним стандартам, що дозволить ефективно співпрацювати в глобальному життєвому просторі. Це вбачається можливим, передусім, завдяки здійсненню прориву в освіті, а потім і в суспільстві в цілому.

В умовах глобалізації для України видається необхідним вивчення передового світового досвіду в усіх галузях життєдіяльності. Інтернаціоналізація вищої освіти, яка є похідним від глобалізації процесом, виявляє проблеми, вирішення яких вимагає, вивчення кращого міжнародного досвіду по підготовці фахівців із вищою освітою в різних галузях знань, зокрема, психологічних. Наприкінці 90-х років ХХ століття українська держава взяла курс на євроінтеграцію. Цей процес вважається «фундаментальною складовою зовнішньої політики України» [2]. Одним із зобов'язань, взятих Україною перед Європейським Союзом, є здійснення модернізації вищої освіти. В Указі Президента України, що затверджує Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», одне з ключових місць відводиться підвищенню якості та конкурентоспроможності освіти [1]. За положеннями Стратегії Європейської Комісії «Європа 2020», яка була прийнята в червні 2010 р., «розвиток ЄС має базуватися, перш за все, на знаннях та інноваціях» [1]. Так, передбачається досягти обсягу фінансування досліджень на рівні 3% сукупного ВВП ЄС. Ще одна мета – 40% молодих європейців повинні мати університетську освіту. Основними вимогами, що висуваються до всіх рівнів освіти, є «багатомовність, інноваційність, креативність та введення інформаційних і комунікативних технологій» [1]. Глобалізація спричинила появу нових форм інтернаціоналізації вищої освіти, але надзвичайно важко, або швидше, неможливо для глобалізації дати поштовх для створення єдиної, глобально-прийнятої моделі інтернаціоналізації вищої освіти загалом, та в контексті професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти, зокрема.

Вважаємо необхідним крізь призму міжнародних освітніх тенденцій, особливо у європейських, пострадянських та постсоціалістичних державах, критично оцінити минуле, теперішнє та майбутнє вищої освіти в Україні.

В загальному розумінні, інтернаціоналізація (англ. *internationalization*) – процес адаптації продукту, такого як програмне, або апаратне забезпечення, до мовних і культурних особливостей регіону (регіонів), відмінного від того, в якому розроблявся продукт. Висловлюємо необхідність пояснення інтерпретації поняття «інтернаціоналізація вищої освіти», яка спирається на визначення, представлене Дж. Найт: «інтернаціоналізація – це процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освітні (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації» [4]. Вона охоплює системи, які прагнуть досягнення конкретних цілей та завдань і підвищення якості вищої освіти та науки, і не повинна перетворюватися на самоціль ні на рівні окремо взятого вищого навчального закладу, ні на рівні системи вищої освіти в цілому.

Екстраполюючи цей вислів на дослідження, можна зробити припущення в пошуках робочої концептуальної версії визначення терміну «інтернаціоналізація освіти», що вона, в першу чергу, повинна відповідати цілям та змісту Європейського простору вищої освіти, формування якого відбувається у трьох напрямках (рівнях). Перш за все, це співробітництво між університетами; другий напрям – міждержавне співробітництво, уособленням якого є Болонський процес; третій – наднаціональний процес, що відбувається на рівні і в рамках Європейського Союзу. Звідси випливає, що інтернаціоналізація освіти поняття багатоганне. Її іманентною рисою є, з одного боку, спрямованість на інтеграцію міжнародної складової в національні наукові дослідження, громадську діяльність, освітні послуги вищої школи, а з іншого – процес інтернаціоналізації повинен бути спрямованим на експорт освітніх послуг та досягнень національної науки.

Звернувшись до історії, можемо стверджувати, що інтернаціоналізація вищої освіти з'явилася у ХІІ столітті, коли у Європі виникли середньовічні університети. Її розвиток можна розділити на 4 фази. В кожній фазі інтернаціоналізація приймала апікаційні форми відповідно до вимог часу. З швидким розвитком глобалізації економік, інтернаціоналізація вищої освіти увійшла у нову фазу з новими характеристиками, особливо починаючи з 1980х. Різний соціальний контекст та регіональні особливості,

різні рушійні сили визначали розвиток інтернаціоналізації і, відповідно, цілі та завдання вищої освіти. З порівняльної точки зору ми можемо визначити основні характеристики інтернаціоналізації вищої освіти в епоху глобалізації. Рушійні сили, політика і практика в різних країнах зумовлена не лише національними особливостями та політикою а й викликами та тиском з боку міжнародних, регіональних та глобальних організацій. Різні фактори, особливо стрімка глобалізація економік та розповсюдження інформаційних технологій, введення ринково-орієнтованих механізмів мають значний вплив на інтернаціоналізацію вищої освіти в окремих країнах. Так основними рушійними силами інтернаціоналізації вищої освіти наприкінці 1990х стали економічні фактори в конкурентному глобальному середовищі. Хоча, ситуація в розвинених країнах відрізняється від країн, що розвиваються. Розвинені країни, зокрема англійські, розвивають інтернаціоналізацію вищої освіти у дусі прибуткового підприємництва. В більшості країн, що розвиваються основною рушійною силою є академічні фактори. Зміст інтернаціоналізації вищої освіти характеризується переходом від технічної допомоги країнам третього світу до зростаючої глобальної конкуренції, від особистої мобільності, трансплантації національних моделей чи систем вищої освіти до інтернаціоналізації програм, дипломів, ступенів, транснаціональної освіти та гарантії якості.

Відмінності інтернаціоналізації вищої освіти різних країн зумовлені не лише історичними та географічними передумовами, економічним рівнем та рівнем розвитку вищої освіти, а й статусом використання англійської мови. Як сказав Філіп Альтбах «роль англійської мови впливає на політику у сфері вищої освіти і на роботу окремих студентів і науковців... Англійські продукти всіх видів домінують на міжнародному освітньому ринку» [3]. Згадані передумови спричинили появу імпорто-орієнтованих, імпорту і експорту орієнтованих та експорто-орієнтованих типів стратегій інтернаціоналізації вищої освіти (див. табл. 1).

Таблиця 1. Типи стратегій інтернаціоналізації вищої освіти

	Імпорт-орієнтовані	Імпорт і експорт орієнтовані	Експорт-орієнтовані
Країна	Країни, що розвиваються, або країни з колоніальним досвідом.	Більшість неанглійських розвинених країн і деякі країни, що розвиваються, з їх унікальною культурою і традиціями.	Особливо англійські розвинені країни.
Характеристики	Пошук компетентного професійного персоналу, слабка сучасна система вищої освіти.	Імпорт англійських продуктів для покращення якості навчання і досліджень; та експорт освітніх програм з відмінними характеристиками.	Приваблення іноземних студентів з країн що розвиваються і неанглійських країн; і експорт транснаціональних освітніх послуг як комерційна діяльність

Отже, інтернаціоналізація освіти є одним із чинників становлення глобального простору вищої освіти й класифікується як зовнішня (міжнародна академічна мобільність) і внутрішня (впровадження світових стандартів, інтернаціоналізація навчальних курсів, міжкультурних програм тощо). Розглянемо ці різновиди інтернаціоналізації, почавши з міжнародної академічної мобільності.

Значні соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні останніми роками зумовлюють необхідність підготовки нової генерації спеціалістів, здатних гнучко реагувати на ситуацію, що складається на ринку праці. В таких умовах особливої важливості набуває пошук ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх фахівців, серед яких формування професійної мобільності є одним з найбільш перспективних. Актуальність проблеми формування професійної мобільності зумовила інтерес до неї науковців різних галузей знань. Серед факторів, що забезпечують професійну мобільність науковці вказують на високу адаптованість до різних соціальних ситуацій, функціонально різних видів діяльності. Важливість професійної мобільності для професійної підготовки психологів в

галузі спеціальної освіти зумовило наш дослідницький інтерес.

Згідно визначення ЮНЕСКО мобільними міжнародними (mobile international) студентами є студенти, які перетнули національні чи територіальні кордони з метою навчання і на даний момент статистично рахуються поза країною походження [4]. В доповідях Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD – The Organisation for Economic Cooperation and Development) це визначення підтверджується [4]. Крім того, чітко розмежовуються поняття «mobile international students» (мобільні міжнародні студенти) та «foreign students» (іноземні студенти). Студенти класифікуються як іноземні, якщо вони не є громадянами країни, яка здійснює збір статистичних даних. У той час як іноземні студенти визначаються за громадянством/національністю, мобільні студенти – за попередньою країною навчання чи за місцем проживання. За даними ОЕСР, у 2010 році більш ніж 4,1 мільйони студентів навчалися за межами країни, громадянами якої вони є [4]. Лідерами в цьому процесі є Австралія, Австрія, Люксембург, Нова Зеландія, Швейцарія та Великобританія. В Азії загалом біля 52% усіх студентів навчаються за кордоном; найбільша кількість із таких країн, як Китай, Індія та Корея (77%). Ці показники мають стабільну тенденцію до зростання за останні десять років. Згідно статистики студентської мобільності, у 2010 році у 18 країнах, які представили інформацію, середня частка мобільних студентів, які отримують освіту за кордоном, склала 74% від загальної кількості іноземних студентів. Тобто, категорія «іноземні студенти» зазвичай вагоміша категорії «мобільні студенти». Наприклад, серед всіх іноземних студентів, що навчаються у Норвегії, 31% є мобільними. В Канаді, Іспанії, Швеції й Новій Зеландії цей показник складає близько 52%. [4]. Аналіз численних публікацій з проблеми мобільності студентів, документів ЮНЕСКО, зокрема, даних Інституту статистики (UNESCO Institute for Statistics), даних спільного проекту Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) та Євростату під назвою «The Indicators of Education Systems (INES)» («Індикатори освітніх систем») (1998, 2005, 2011, 2012) дозволяє зробити висновок, що за останні 40 років темпи зростання мобільності студентів перевищили темпи розповсюдження самої вищої освіти в планетарному масштабі [4]. Тенденція до зростання залишається стабільною і зараз. За даними ЮНЕСКО за останні 25 років мобільність студентів збільшилася на 300% і за прогнозами експертів у 2025 році вона досягне 4,9 млн. Цікаві дані також щодо привабливості країн для студентів-іноземців: 19,7% навчається у вищих навчальних закладах США, 11,6% – Великої Британії, 8,6% – Австралії, 7%, – Німеччини, 4,2% – Японії. У цифровому співвідношенні у США навчається понад 660 тис студентів. Друге місце за кількістю студентів-іноземців займає Велика Британія – майже 390 тисяч. Після Австралії, де навчається близько 260 тисяч студентів, слідує Франція з майже 250 тисячами мобільних студентів. В країнах двадцятки (G20) навчається 77% студентів від загальної кількості. Беззаперечними лідерами по кількості студентів, що отримують міжнародну освіту є Китай та Індія. [1]. Кількість українських міжнародних студентів складає близько 35 тисяч, а наші студенти здебільшого обирають країни Європейського Союзу, США та Канаду [2]. Освіта за кордоном є доступною для українців завдяки наявності стипендій у приймаючих університетах. У рамках прямих домовленостей із закордонними вищими навчальними закладами щорічно за кордон від'їжджають біля 4 тис. студентів, однак облік точної кількості молоді, що навчається за кордоном, не ведеться, оскільки більшість студентів відбуває в приватному порядку. За даними Центру досліджень суспільства, протягом останніх п'яти років кількість громадян України в університетах Польщі потроїлася, в Іспанії, Італії та Канаді подвоїлася, а в Чехії, Австрії й Великобританії збільшилася на 41% [1]. Водночас українці рідше стали обирати університети США й Франції; починаючи з 2008 року їх кількість там упала на 13% і 5% відповідно. Зі зрозумілих суспільно-політичних причин менше українських студентів стало навчатися і в російських університетах. Загалом у Європі в 2008 р. навчалось 18 тис. українців, а в 2013 р. європейську освіту обрали майже 29 тис. осіб. Так, в австрійських університетах студенти-українці найчастіше вивчають економічні, соціальні й гуманітарні науки, більше 70 % навчаються саме за цими напрямками; у Франції студенти вивчають економіку й прикладні науки. Як свідчать результати дослідження, проведеного в рамках державної цільової програми «Молодь України» на 2009-2015 рр., кожний 10-й молодий українець планує в найближчі три роки поїхати за кордон з метою тимчасового працевлаштування. Що стосується студентів, які приїжджають для навчання в університетах України, то це, в основному, особи з Росії, Туркменістану, Китаю, Індії, Йорданії, Ірану та Сирії [2]. Як можна бачити, поки Китай та Індія

залишаються найбільшими постачальниками міжнародних студентів як в США, Австралію, так і в інші країни. Проте, як зазначається в дослідженні тенденцій мобільності міжнародного студентства, вже зараз маркетингові стратегії багатьох університетів зазначених країн переорієнтовуються на потенційно перспективні ринки експортних освітніх послуг Саудівську Аравію, В'єтнам та Латинську Америку. Однією з причин розвитку даного напрямку експортного вектору є зростаюча конкуренція освітніх ринків Китаю, Малайзії та Сінгапуру. Дані країни ставлять амбітні цілі щодо збільшення кількості міжнародних студентів. За останнє десятиліття вони зробили значні фінансові та кадрові інвестиції у розвиток вищої освіти з метою досягнення останньої рівня світового класу. Саме це, на думку деяких дослідників, і є першопричиною, щоб вважати дані країни потенційними конкурентами на глобальному ринку світових освітніх послуг.

Другою причиною є надання англійській мові статусу мови викладання низки дисциплін, що збільшило привабливість ринку вищої освіти даних країн для міжнародного студентства. Що є особливо вагомим в контексті дослідження професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти.

Аналогічна ситуація спостерігається і в Європі. За даними дослідження, проведеного Інститутом Міжнародної Освіти [4], в 2002 р. університети Об'єднаної Європи пропонували 560 магістерських програм, які викладалися англійською мовою. Проте, починаючи з 2007 року, в Європі спостерігається вражаюче збільшення кількості англомовних магістерських програм, і станом на червень 2013 р. їх вже налічувалося 6 407 тис., що складає на 38 % більше порівняно з 2011 р. Беззаперечне лідерство тут належить Нідерландам, Німеччині та Швеції. Що стосується дисциплінарного розподілення цих програм, то явними лідерами є англомовні магістерські програми з бізнесу та економіки (28%) та програми інженерно-технологічного спрямування (21%), лише третє місце (14%) посідають суспільні науки (Social Sciences), до яких відноситься психологія. Подібна ієрархія є об'єктивною пропозицією на існуючий попит на ринку освітніх послуг для міжнародних студентів. Яскравим прикладом блискавичного реагування на такий попит є Німеччина. Станом на 2013 рік 144 німецьких університетів пропонують 733 англомовні програми. Така сама тенденція спостерігається і в Франції, країні із суворою національною мовною політикою, яка за кількістю англомовних магістерських програм посідає четверте місце в Європі після Нідерландів, Німеччини та Швеції. Таким чином, можна зробити висновок про те, що саме за рахунок збільшення англомовних програм більшість європейських студентів отримали доступ до систем вищої освіти, що донедавна були недоступними для них.

Отже, процес інтернаціоналізації вищої освіти у світовому вимірі характеризується тенденцією збільшення англомовних програм навчання в неангломовних країнах. Якщо раніше мова була перешкодою для студентської мобільності, то сьогодні введення англомовних навчальних програм у більшості світових університетів значно посилює привабливість ринків освітніх послуг у неангломовних країнах Європи та Азії.

Слід відмітити, що мобільність студентів також стимулюється різноманітними державними та регіональними програмами. Назвемо декілька найбільш відомих та ефективних програм. Зокрема, європейська програма ERASMUS, розпочата у 1997 році з метою сприяти створенню спільного ринку в Європі, її похідними стали програми мобільності, такі як COMETT, LINGUA, LEONARDO, COMENIUS тощо. Мета даних програм – створення європейської моделі вищої освіти. Не менш відомими є програми SOCRATES і TEMPUS. Слід зауважити, що основою всіх освітніх програм Європейського Союзу є **сприяння вивченню іноземних мов.**

Як зазначалося вище, до складових інтернаціоналізації освіти належить також і *мобільність викладачів*. Аналіз літературних джерел показує, що ця проблема ще не розроблена так детально, як проблема мобільності студентів. Проте, деякі висновки можна зробити. Зокрема, що мобільність професорсько-викладацького складу, зазвичай, зумовлюється науковими дослідженнями. Так само, як і у випадку із мобільністю студентів, спостерігається нерівномірність у розподілі мобільних потоків. Найвищим рівнем наукової мобільності відзначаються країни, які цілеспрямовано залучають науковий персонал для розширення системи вищої освіти (зокрема, Туреччина). США та Великобританія є найбільшими експортерами наукових ресурсів, і в той же час – найбільш привабливими для зарубіжних науковців. Доказом цього слугує зростаюче домінування англійської мови в наукових дослідженнях на європейському континенті. За даними американських дослідників, які спираються на статистику Центру

наукових бібліотек, частка дисертацій, захищених у Європейському Союзі англійською мовою має тенденцію до зростання. Зауважимо, що ЦНБ – це консорціум північноамериканських університетів, коледжів і незалежних наукових бібліотек, який налічує 800 000 докторських дисертацій з усього світу. Щорічні надходження становлять понад 5000 назв [3]. За даними бази ЦНБ, у Німеччині в 2007 році англійською мовою було захищено 5% дисертацій; у Франції – до 1997 року практично всі докторські дисертації писалися рідною мовою. В 2002 році англійською мовою було написано лише 1% дисертацій, а в 2007 році – їх кількість зросла до 2%. В Австрії, Іспанії, Нідерландах, Швеції, Фінляндії все більше дисертацій захищається англійською мовою [3]. Звичайно, ступінь використання англійської мови в докторських дисертаціях залежить від галузей науки. Зокрема, лівова частка англомовних докторських дисертацій припадає на медицину та психологію. Існують спеціальні програми для молодих науковців, Європейські університети об'єднуються для стимулювання мобільності аспірантів (наприклад, за функціонуванням проекту Еразмус та інших двосторонніх угод в Університеті Гельсінкі слідує Міжнародне об'єднання координаторів).

Спільний європейський освітній простір, з одного боку, сприяє зростанню мобільності студентів та професорсько-викладацького складу, а з іншого – академічна мобільність є необхідною умовою формування спільного освітнього простору [1].

Розглянувши складові зовнішньої інтернаціоналізації, зупинимось на аналізі внутрішньої, для якої характерно:

- інтернаціоналізація навчальних планів; гармонізація програм навчання;
- створення системи визнання навчальних планів і дипломів;
- зростання значущості володіння іноземними мовами й навчання англійською мовою, розвиток навичок міжкультурного спілкування;
- включення в науково-освітні професійні мережі, участь в міжкультурних програмах, розвиток навичок адаптуватися до культурних особливостей глобального академічного середовища, що сприяє особистісному розвитку;

- орієнтація на світові освітні стандарти. Міжнародні організації намагаються розробити міжнародні галузеві професійні стандарти, які б сприяли узгодженню навчальних планів, критеріїв оцінювання якості знань. Як приклад можна навести розроблений Радою Європи загальноєвропейський стандартизований рівень володіння іноземною мовою. В результаті введення якого, багато освітніх закладів переглядають свої навчальні плани. Слід зауважити, що вся робота здійснюється в контексті Нової Стратегії ЄС 2020 (Бухарест, 2012), яка визначає два основних напрями: **інтернаціоналізацію освіти і підвищення її якості**. В умовах конкуренції на міжнародному освітньому ринку успіх можуть забезпечити лише модернізовані й інтернаціоналізовані міжнародні навчальні програми з можливістю викладання іноземними мовами, участю в міжнародних науково-освітніх системах.

Слід зауважити, що інтернаціоналізація стимулює і розвиток самих вищих навчальних закладів. Дослідники виокремлюють елементи культури університету, які необхідно розвивати в умовах інтернаціоналізації:

- лідерство університету в культурному середовищі регіону; проведення міжнародних заходів;
- міжнародне співробітництво викладачів, особисті контакти;
- створення професорсько-викладацькому складу умов для викладання, проведення консультацій за кордоном;
- створення умов для навчання, стажування, наукових досліджень студентів за кордоном;
- надання можливості отримання другої спеціальності з міжнародного профілю на факультетах навчального закладу.

Інтеграція університетів в світові процеси сприяє оновленню науково освітнього, особистісного й організаційного потенціалу вищих навчальних закладів на індивідуальному, інституціональному й системному рівнях. Підтвердженням цього є, зокрема, спільні наукові праці, які публікуються міжнародними колективами авторів.

Інтернаціоналізація обумовлена економічними, політичними, культурними та освітніми чинниками. Стосовно економічних чинників: інтернаціоналізація вибудовується відповідно до логіки ринкової економіки, що знаходить вираження в комерціалізації науково освітньої сфери [2].

Виникають підприємницькі університети, які надають різноманітні освітні послуги. Ріст конкуренції в цій сфері зумовив зростання ролі маркетингу та міжнародних рейтингів вузів. На розвиток інтернаціоналізації впливають і інформаційно-комунікаційні технології, які вищі навчальні заклади використовують для реклами освітніх послуг, дистанційного транснаціонального навчання. Детальніше аспект **впровадження інноваційних технологій** в контексті професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти буде розглянуто в подальшому дослідженні.

Резюмуючи вищевикладене, зазначимо, що аналіз проблеми інтернаціоналізації вищої освіти дозволяє виокремити позитивні сторони інтернаціоналізації: оновлення навчальних програм, обмін науково-педагогічними кадрами сприяє модернізації й підвищенню якості підготовки кадрів, здатних діяти в міжкультурному професійному середовищі; підвищення якості наукових досліджень; забезпечення конкурентоздатності випускників; поширення власних цінностей і формування позитивного іміджу країни; міжнародна вища освіта є вагомим джерелом прибутку для національних економік; сприяння культурній експансії.

Використана література

1. **Нітенко О. В.** Стан і тенденції іншомовної підготовки фахівців права в системі вищої освіти / О. В. Нітенко // Зб. наук. праць Військового інституту КНУ імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2013. – Вип. № 41. – С. 267-271.
2. **Нітенко О. В.** Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету / О. В. Нітенко // Освітологічний дискурс (Електр. наук. фак. вид.). – К. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – № 2 (10). – С. 205-216. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/249#.VbDKeKtTmko>.
3. **Чирва А. С.** Вимірювання інтернаціоналізації вищої освіти / А. С. Чирва // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, Budapest 2014, II (10), Issue: 20, p.p. 99–102
4. **Knight J.** Internationalization: A Decade of Changes and Challenges // International Higher Education. – 2008. – N50. – P. 6-7. American Association for Public Opinion Research. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/5/9/9/4/pages59945

References

1. **Nitenko O. V.** Stan i tendencii inshomovnoi pidgotovki fahivtciv prava v systemi vyschoi osvity / O. V. Nitenko // Zb. Nauk. Prac Viiskovogo instytutu KNU imeni Tarasa Shevchenka. – K. VIKNU, 2013. – Vyp. № 41. – S. 267-271.
2. **Nitenko O. V.** Internatsionalizatsiya vischoi osvity yak factor rozvytku universytetu / O. V. Nitenko // Osvitologichnyi dyskurs (Electro. nauk. fah. vyd.). - K. Kiev. Un-t im. B. Grinchenka, 2015. - № 2 (10). - S. 205-216. [Electronnyi resurs]. – Rezym dostupu: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/249#.VbDKeKtTmko>.
3. **Chyrva A. S.** Vymiruvannia internatsionalizatsii vischoi osvity / A. S. Chyrva // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, Budapest 2014, II (10), Issue: 20, p.p. 99–102
4. **Knight J.** Internationalization: A Decade of Changes and Challenges // International Higher Education. – 2008. – N50. – P. 6-7. American Association for Public Opinion Research. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/5/9/9/4/pages59945

Супрун Д.Н. Трансформація професійної підготовки психологів в сфері спеціального образования в контексті інтернаціоналізації вищого образования

В статті уточняється визначення поняття «інтернаціоналізація вищого образования»; дані деякі статистичні дані Організації економічного співробітництва і розвитку і Інституту статистики ЮНЕСКО стосовно мобільних міжнародних студентів і іноземних студентів в світі; наведено актуальну, отриману Центром вивчення суспільства, статистику мобільності українських студентів за кордоном і іноземних студентів, які навчаються в українських університетах. Зазначено на необхідність розвитку викладацької мобільності як складової інтернаціоналізації вищого образования. Відзначено останні інтернаціоналізаційні тенденції, які спостерігаються в світі; перераховано позитивні аспекти інтернаціоналізації вищого образования, а також елементи культури університету, які необхідно розвивати в умовах інтернаціоналізації. В статті розглядаються стан і тенденції професійної підготовки психологів в сфері спеціального образования. Зроблено огляд нормативних документів, які регулюють таку підготовку. Представлено перелік компетентностей, якими повинні володіти спеціалісти-психологи по закінченню навчання. Доведено необхідність застосування компетентного підходу при здійсненні професійної підготовки психологів в сфері спеціального образования на іноземній мові.

Ключові слова: інтернаціоналізація; вище образование; мобільні міжнародні студенти; іноземні студенти, Європейська рамка кваліфікацій, Національна рамка кваліфікацій, компетентності.

Suprun D. Transformation of professional training of psychologists in the field of special education in the context of internationalization of higher education

The article clarifies the definition of «internationalization of higher education»; gives some statistics of the Organization for Economic Cooperation and Development and UNESCO Institute for Statistics about mobile international students and foreign students in the world; shows the actual statistics obtained of Centre for the Study of Society about mobility of Ukrainian students abroad and mobility of foreign students who study in Ukrainian universities. The article shows the necessity of teacher mobility as part of the internationalization of higher education. The article marks recent internationalization trends, which are observed worldwide; lists the positive aspects of internationalization of higher education and elements of the culture of the University, which must be developed in terms of internationalization. The article reviews the status and trends of professional training of psychologists in the field of special education foreign. The review of the standard documents, that regulate such training is made. The list of competencies that must specialists-psychologists own by the end of training is provided. The necessity of the applying of the competency approach in professional training of psychologists in the field of special education in foreign language is proved.

Keywords: internationalization; higher education; mobile international students; foreign students, European Qualifications Framework, National Qualifications Framework, competences.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2017 р.

Статтю прийнято до друку 10.09.2017 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Шеремет М.К.

УДК: 376.1:617.751.6 – 052:37.018.262

Шульженко Д.І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ БАТЬКІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

У статті проаналізована авторська психолого-педагогічна позиція до проблеми психологічного супроводу батьків дітей раннього віку з порушеннями розвитку. У спеціальній психології важливим є класифікація порушень розвитку дитини та психологічні особливості її сім'ї. Характер обмеження життєдіяльності дитини, специфіка патологічного стану по різному впливає на загальну психологічну і духовну атмосферу сім'ї. Це виявляється в особливостях життєдіяльності родини, стилі життя, взаємостосунках батьків і родичів з дитиною, а сім'ї – з найближчим соціальним оточенням. Тому важливо класифікувати сім'ю залежно від характеру захворювання та психологічних особливостей дитини. Періодизація кризових станів емоційної сфери батьків, а саме матерів включає в себе: страх перед невідомим, прогнозованість, агресія, активна хаотична діяльність, депресія, переживання відчуття безвиході, апатія, прийняття факту порушення розвитку, поява нового сенсу життя, активізація, солідарність.

Ключові слова: діти раннього віку з порушенням розвитку, супутні сенсорні розлади, емоційні стани батьків дітей з особливими потребами, надкомпенсація, психологічні особливості батьківського ставлення.

Проблема інтеграції у соціум, підвищення якості життя дітей з обмеженими можливостями та їх сімей завжди була і залишається актуальною. У нашій країні з кожним роком збільшується кількість дітей з важкими вродженими та набутими захворюваннями, що призводить до повної їх інвалідності. Народження дитини з відхиленнями у розвитку найчастіше переживається батьками як несподівана подія. Різні автори досить одностайні в описі найбільш загальних характеристик батьківських реакцій (Д.М. Ісаєв, Є. М. Мастюкова та А. Г. Московкіна, В. В. Ткачова, Л. М. Шипіцина), до яких відносять: заперечення, гнів, почуття провини, зневіра, емоційні розлади.

Особливості батьківських відносин та їх вплив на розвиток дітей вивчали: О. О. Бодальов, А.Я.Варга, І. В. Добряков, В. І. Захаров, М. І. Лісіна, Є. М. Мастюкова, В. М. Мініяров, І. М. Нікольська, В.В. Столін, С. М. Сорокоумова, В. В. Ткачова, У. В. Ульяновка, Е. Г. Ейдемільер, П. М. Якобсон та ін. Так, наприклад, В. В. Ткачова досліджувала дитячо-батьківські відносини у сім'ях з дітьми з порушенням психофізичного розвитку. Автор розглядає особистісні особливості батьків й емоційно-особистісні особливості дітей. Акцент у дослідженні зроблено на корекційній роботі з матерями.

Актуальною проблемою у процесі взаємодії з «мати-дитина» є наявність у них психологічної життєстійкості яка звернена своїм поглядом у минуле, а значить, ригідністю, повторюваністю, інфантильністю, орієнтованістю на ті незавершені справи дитинства, які психіка ніколи не зможе